

PORTRÉK A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TAGJAIRÓL III.

Szerkesztette
HAMZA GÁBOR

AKADÉMIAI KIADÓ

A kiadvány a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával készült.

Társszerkesztő
Deák Péter

Írta

Ádány Tamás, Badó Attila, Békés Ádám, Benke József, Czeti István,
Földi András, Hamza Gábor, Király Miklós, Koi Gyula, Kukorelli István,
Landi Balázs, Pókecz Kovács Attila, Sándor István, Schweitzer Gábor, Szabó Béla,
Szabados Tamás, Szoboszlai-Kiss Katalin, Tóth J. Zoltán, Váczi Péter

ISBN 978 963 664 066 8

Kiadja az Akadémiai Kiadó
1117 Budapest, Budafoki út 187–189. A. ép. III. em.
www.akademiai.hu

Első magyar nyelvű kiadás: 2024

© Hamza Gábor, 2024
© Akadémiai Kiadó, 2024

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó Zrt. igazgatója
Felelős szerkesztő: Kovács Natália
Olvasószerkesztő: Rácz Attila
Nyomdai előkészítés: Mocsonoky Gábor
Fedélterv: Markó Natália
Termékmenedzser: Egri Róbert
Nyomdai munkálatok: Sowa Sp. z o.o.
Megjelent 24,67 (A/5) ív terjedelemben

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás,
a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát,
az egyes fejezeteket illetően is.

Printed in Poland

**Serédi Jusztinián (1884–1945),
a Magyar Tudományos Akadémia igazgatósági
és tiszteleti tagja**

Serédi Jusztiniánt az egyházjog kiemelkedő művelőjét, érseket, bíborost és hercegprímást a Magyar Tudományos Akadémia 1928. május 19-én igazgatósági tagjának, nem egészen hat évvel később, 1934. május 11-én pedig tiszteleti tagjának választotta. Az alábbiakban Serédi Jusztinián igen széles körű, nemzetközileg is nagyra értékelt életművéből jogtudósi munkásságának jelentősebb állomásait tekintjük át.

Serédi Jusztinián 1884. április 23-án Szapucsek György néven született a mai Szlovákia területén lévő Deáki községben (Pozsony vármegye) egy tizenegy gyermekes, szerény körülmények között élő családban. Gimnáziumi tanulmányait Pozsonyban és Győrben folytatta. Egyik bátyja példáját követve 1901-ben belépett a bencés rendbe, és ekkor vette fel a Jusztinián nevet. Bátyjához hasonlóan pedig vezetéknévét Serédire magyarosította.

Ezt követően a római Szent Anzelm Kollégiumban (Collegio Sant'Anselmo) folytatott tanulmányokat. Itt kezdett el egyik professzora, Pierre Bastien hatására kánonjoggal (ius canonicum) foglalkozni, és 1908-ban itt is doktorált a papi rend és a püspökség kapcsolatát tárgyaló értekezésével. Magyarországra való visszatérését követően, 1908-ban Pannonhalmán került sor pappá szentelésére. Doktori értekezésének honosítására a házassági jog kérdését érintő *A Ne temere decretum magyarázata különös tekintettel házánkra* című művével került sor 1909-ben.

Rövid idő elteltével Pierre Bastien kérésére, aki Serédi Jusztiniánt a kodifikációs munkát vezető Pietro Gasparri bíboros figyelmébe ajánlotta, Serédi

Jusztinán ismét Rómába utazott, először csak egy évre, 1910-től pedig már huzamosabb időre abból a célból, hogy komoly részt vállaljon az Egyházi Törvénykönyv (Codex iuris canonici) szerkesztési munkálataiban.

Az új Egyházi Törvénykönyv megalkotását még X. (Szent) Pius pápa kezdeményezte évekkel korábban, 1904-ben. Ilyen módon Serédi Jusztinián a már folyamatban lévő kodifikációs munkába kapcsolódott be. A kodifikációt az egyházi előírások igen nagy száma miatt azok rendszerezése és átláthatóságának biztosítása tette szükségessé.

Hosszas előkészítés után a XV. Benedek pápa által kihirdetett új Egyházi Törvénykönyv 1917-re készült el és 1918. május 19-én lépett hatályba. Serédi Jusztinián végezte el az új Egyházi Törvénykönyv forrásainak feldolgozását, amely Codicis Juris Canonici Fontes címmel kilenc kötetben jelent meg, az első hat kötet Pietro Gasparri bíboros államtitkár, míg az utolsó három saját neve alatt. Az 1917-es Egyházi Törvénykönyv egészen a ma hatályos, 1983-ban, II. (Szent) János Pál pápa pontifikátusa idején elfogadott Egyházi Törvénykönyv hatálybalépéséig szabályozta a katolikus egyház működését.

Kiemelendő, hogy az 1917-es Egyházi Törvénykönyv és a Codicis Juris Canonici Fontes annyiban még ma is jelentőséggel bír, hogy a jelenleg hatályos Egyházi Törvénykönyv 6. kánon 2. §-ában kimondja, hogy a „törvénykönyv kánonjait, amennyiben a régi jogot hozzák, a kánoni hagyományt is figyelembe véve kell értelmezni”.

Római tartózkodásai során tanított a Szent Anzelm Kollégiumban és a pápai levéltárosképző iskolában is. Ez utóbbiban a római kúria jogtörténetének oktatását vállalta.

Szerédi Jusztinán az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlását követően, 1920-ban lett az ebben az évben létesült vatikáni magyar követség kánonjogi tanácsosa. Egyidejűleg ellátta a Magyar Katolikus Püspöki Kar képviselőiét ügyvivőként a Szentszék hivatalai mellett. 1922-ben a pápa a kódexmagyarázó bizottság, majd 1925-ben a Zsinati Kongregáció konzultorává nevezte ki. Említést érdemel, hogy Szerédi Jusztinián Rómában több kongregációnak is tagja volt.

Szerédi Jusztiniánt 1927. november 30-án XI. Pius pápa esztergomi érsekké nevezte ki, majd nem egészen három héttel később, 1927. december 19-én bíborossá kreálta. Püspökké a pápa szentelte fel a Sixtus-kápolnában 1928. január 8-án.

Tudományos tevékenysége azonban ezután is folytatódott. Az Egyházi Törvénykönyv forrásfeldolgozása, a *Codicis Juris Canonici Fontes* kilencedik kötetével csak jó egy évtizeddel később, 1939-ben fejeződött be. Szerédi Jusztinán

tinián az Egyházi Törvénykönyv forrásainak kiadásával kapcsolatos munkájára tekintettel nem vállalta 1923-ban a Pázmány Péter Tudományegyetem felkérését a hittudományi kar kánonjogi tanszékének betöltésére.

Serédi Jusztinián 1934-ben részt vett Rómában a IX. Gergely pápa decretalis-gyűjteménye közzétételének 700. és az I. Iustinianus császár uralkodásának idején (527–565) készült Codex Iustinianus kibocsátásának 1400. évfordulója alkalmából Rómában tartott nemzetközi jogászkongresszuson. Ezen a kongresszuson a decretalis-gyűjtemény és az Egyházi Törvénykönyv kapcsolatáról tartott latin nyelven nagy figyelemmel kísért előadást. Ugyancsak Serédi Jusztinián tartotta a kongresszus munkáját összegző és értékelő előadást, ami egyúttal a kánonjog területén kifejtett munkássága nemzetközi elismerését jelentette.

Említést érdemel, hogy kezdeményezésére 1933-tól katolikus nyári egyetemi sorozat indult Magyarországon, amelyen a magyar tudományos élet jeles képviselői tartottak előadásokat.

Közéleti szerepvállalása során számos esetben támaszkodott egyházjogi tudására. A felsőház tagjaként 1935-ben javaslatot terjesztett elő a házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. tc. módosításáról. Ez az egyházi házasság állami elismerését irányozta volna elő, és ahhoz polgári jogi jogkövetkezményeket csatolt volna. A javaslat azonban nem került sem a minisztertanács, sem pedig a Képviselőház elé.

A Szent István Akadémia tiszteleti tagja, az Akadémia fővédnöke volt 1928-tól, Apponyi Albert (1846–1933) elhunytát követően, 1933. február 24-től 1945. március 29-én bekövetkezett haláláig pedig elnöke is volt. A Szent István Akadémián elnöki székfoglalóját *A katolikus tudós* címmel tartotta. Említést érdemel, hogy tagja volt a Magyar Régészeti Társulatnak, a Királyi Magyar Természettudományi Társaságnak, valamint az Aquinói Szent Tamás társaságnak.

Számos nyelven, így latinul és olaszul kiválóan beszélt és francia, német, angol, spanyol, héber és klasszikus görög (ógörög) nyelvismerettel is rendelkezett.

Tudományos munkásságát 1929-ben a Pázmány Péter Tudományegyetem Hittudományi Kara, majd 1935-ben az egyetem alapításának háromszáz éves jubileuma alkalmával a jog- és államtudományi kar is díszdoktori címmel ismerte el. 1936-ban egyházjogászai tevékenységéért az Oxfordi Egyetem jogi (Serédi Jusztinián kérésére nem teológiai) honoris causa doktori címet adományozott számára. Ezzel ő volt az első magyar, aki az Oxfordi Egyetem díszdoktora lett. 1938-ban a Varsói Egyetem tiszteletbeli doktori címet adományozott Serédi Jusztiniánnak.

Tudományos és közéleti tevékenységére tekintettel 1937-ben megkapta a hazai legmagasabb tudományos elismerésnek számító Magyar Corvin-lánc kitüntetést.

Serédi Jusztinián 1945. március 29-én Esztergomban hunyt el. 1946 májusában a Szent István Akadémia ülésén Angyal Pál, a Szent István Akadémia rendes tagja és a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja méltatta Serédi Jusztiniánt emlékbeszédében.

Szabados Tamás

Serédi Jusztinián főbb munkái

A „Ne temere” decretum magyarázata, különös tekintettel hazánkra. Jogtörténeti előzmények, a dekrétum szerinti tételes jog és a gyakorlati eljárás. Pannonhalma, 1909; *Codicis Iuris Canonici Fontes I–IX.* (szerk. Pietro Gasparri [1–6. kötet] és Serédi Jusztinián [7–9. kötet]). *Typis Polyglottis Vaticanis.* Róma, 1923–1939; *A katolikus tudós. Serédi Jusztinián bíbornok hercegprímás elnök elnöki székfoglalója.* A Szent István Akadémia Értesítője, 1933, XVIII. évfolyam, 1–5; *Emlékkönyv Szent István király halálának kilencszázadik évfordulóján, 1–3.* MTA. Budapest, 1938 (szerkesztőként); *Serédi Jusztinián bíboros hercegprímás öt beszéde.* Jelenkor. Budapest, 1943; *Egyéni felelősség.* Vigilia 1988, 53. évfolyam, 147–151 (közvetteszi Bánk József); *Szent István törvényei a római joggal és az egykorú kánonjoggal összehasonlítva* (közli: Bánk József). Vigilia, 1988, 53. évfolyam, 583–588. és *Serédi Jusztinián hercegprímás feljegyzései 1941–1944* (feljegyzéseit sajtó alá rendezte, az előszót, a bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta: Orbán Sándor és Vida István). Zrínyi. Budapest, 1990.

Felhasznált irodalom

Angyal Pál: *Emlékbeszéd Serédi Jusztinián bíbornok-hercegprímás, Akadémiánk fővédnöke és elnöke fölött.* Különlenyomat a Szent István Akadémia Értesítőjének 1944–46. évi XXIX. kötetéből. Stephaneum Nyomda. Budapest, 1947; Bánk József: *Serédi bíboros mint jogtudós.* Vigilia XXIII. évfolyam, 1958/2, 87–92; Bánk József: *Serédi bíboros mint jogtudós* (II. rész). Vigilia, XXIII. évfolyam, 1958/3, 144–148; Bánk József: *Serédi bíboros fiatal évei Rómában, 1908–1927.* Szent István Társulat. Budapest, 1999; Beke Margit: *Serédi Jusztinián munkálatai a Codex Iuris Canonici és a Fontes kiadása körül – levelezése alapján.* In: Balogh Elemér és Homoki-Nagy Maria (szerk.): *Ünnepi kötet Dr. Blazovich László egyetemi tanár 70. születésnapjára.* Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica. Tomus LXXV. Szegedi Tudományegyetem, Szeged, 2013, 101–111; Szuromi Szabolcs: *Serédi Jusztinián (1884–1945).* In: Hamza Gábor és Siklósi Iván (szerk.): *Magyar Jogtudósok,* V. kötet. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest, 2015, 131–141. és Csíky Balázs: *Serédi Jusztinián, Magyarország hercegprímása.* (Szerkesztette, lektorálta és sajtó alá rendezte Tóth Krisztina) MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, MTA-PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport, Budapest, 2018.